

Arbejderbevægelsen

Arbejderne organiserede sig for at forbedre deres levevilkår. Denne organisering var dels politisk, dels fagforeningsmæssig. Den politiske organisering sigtede mod at få indflydelse på eller direkte kontrol med statsmagten, så den kunne bruges til at forbedre arbejdernes sociale situation. Fagforeningerne skulle derimod bruges til at presse arbejdsgiverne til at betale højere løn og afkorte arbejdstiden. Midlet var her kollektiv forhandling med arbejdsgiveren med truslen om strejke som våben. I fagforeningerne var arbejderne organiseret efter fag, men mod slutningen af 1800-tallet sluttede de forskellige fagforeninger sig sammen til landsdækkende fællesorganisationer. Det gav arbejderbevægelsen større slagkraft.

Grænsen mellem de to former for organisering var flydende. Først efterhånden blev de adskilt i to forskellige, men dog sammenhængende bevægelser. Og mønsteret var forskelligt fra land til land.

Fagforeningerne vinder anerkendelse

De første arbejdersammenslutninger dukkede op i England i slutningen af 1700-tallet, i den øvrige industrialiserede verden først i løbet af 1800-tallet (i Danmark i 1871). De stødte selvfølgelig overalt på modstand fra både staten og arbejdsgiverne. At arbejderne kollektivt ville forhandle om løn og arbejdsvilkår, stred mod den liberalistiske ideologi, der herskede – lønnen skulle ifølge liberalisterne bestemmes af udbud og efterspørgsel.

Desuden blev fagforeningerne længe anset for en trussel mod den bestående samfundsorden. Datidens borgerskab var bange for de mængder af fattige arbejdere, der samledes på store fabrikker og i de nye industribyers slumkvarterer. Primitive, udannede, snavsede, ildelugtende og ejendomsløse, som de var, kunne denne underklasse når som helst gå amok – de havde bogstaveligt talt intet at tabe.

I England var fagforeningerne forbudt ved lov fra 1799 til 1824 – og det samme var dermed organiseret strejkevirksomhed. I Tyskland blev der så sent som i 1878 vedtaget en lov mod arbejderorganisationer – den såkaldte socialistlov – som dog kun var i kraft til 1890.

Allerede omkring midten af 1800-tallet vandt fagforeningerne dog større udbredelse og efterhånden også mere accept i Europa, hvor arbejdsgiverne også oprettede deres organisationer, der kunne forhandle med fagforeningerne. Sådanne sammenslutninger kunne også modvirke, at arbejdsgiverne blev presset til at overbyde hinanden med hensyn til løn.

I Tyskland blev arbejdernes ret til at indgå kollektive overenskomster fastslået i lovgivningen i år 1900, og der oprettedes særlige domstole, der skulle tage stilling til konflikter på arbejdsmarkedet. I Danmark resulterede en langvarig arbejdskamp i 1899 i det såkaldte septemberforlig mellem fagforeningernes hovedorganisation, De Samvirkende Fagforbund, der var blevet stiftet året før, og Dansk Arbejdsgiverforening. I denne aftale blev der fastsat regler for forhandlinger mellem arbejdsgivere og fagforeninger om løn og arbejdstid og for, hvornår og hvordan fagforeningerne

måtte iværksætte strejker. I Danmark og Tyskland blev fagbevægelsen altså i højere grad en del af et ordnet arbejdsmarkedssystem, end det var tilfældet i England – og ikke mindst i USA.

Karl Marx og socialismen

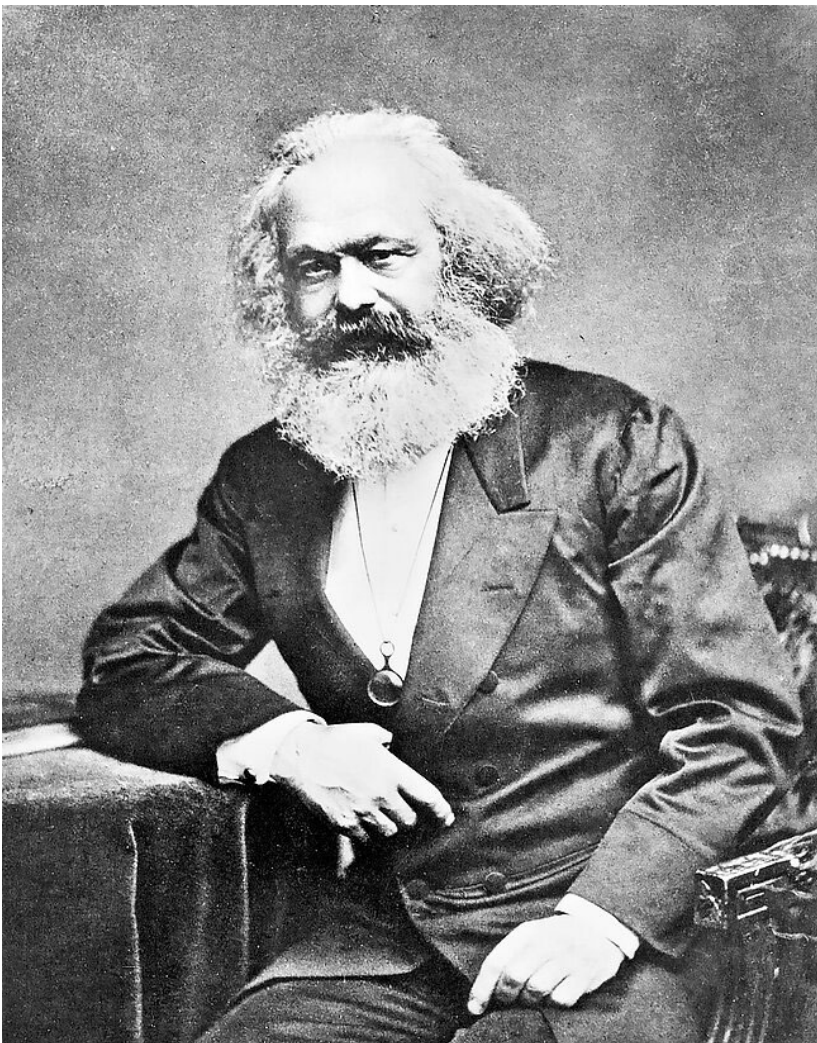

Den tyske arbejderfører Ferdinand Lassalle mente, at arbejderne gennem almindelig og direkte stemmeret skulle sikre sig indflydelse på statsmagten. På plakaten fra slutningen af 1840-tallet træder han den kapitalistiske guldkalv under fode og løfter den almindelige stemmerets sværd.

I borgerskabet var der i 1800-tallet mange idealistiske, velgørende bevægelser, der forsøgte at bekæmpe storbyslummens elendighed og at forbedre arbejdernes vilkår, så de kunne leve et værdigt liv: bo i sunde boliger, arbejde under ordentlige forhold, få en anstændig levestandard og få adgang til uddannelse og kulturelle aktiviteter. Sådanne bevægelser, som ofte havde en kristen baggrund, appellerede til borgerskabets samvittighed, argumenterede for sociallovgivning og fabrikslovgivning, bekæmpede alkoholisme, drev velgørenhed i slumkvarterer og tog initiativer til bygning af ordentlige arbejderboliger.

Der var imidlertid også socialistiske bevægelser, der ønskede at skabe langt større lighed i samfundet, og som mente, at det var nødvendigt at ændre mere grundlæggende ved samfundets indretning. Disse socialistiske bevægelser – der blev til politiske partier – organiserede arbejderne med det formål, at arbejderne selv skulle få indflydelse på statsmagten, eller ligefrem overtage statsmagten.

De socialistiske bevægelser stræbte efter et samfund, hvor der var en større grad af social lighed, og det kunne kun opnås, hvis man ændrede på ejendomsforholdene i samfundet, så produktionsmidlerne – jord, fabrikker, banker osv. – blev fælleseje.

Karl Marx, 1818-1883.

Marx, Internationalen og revolutionen

Karl Marx (1818-1883) havde kun hån til over for sådanne tanker. Hans studier af historien og af overgangen til kapitalisme havde overbevist ham om, at det var kampen mellem klasserne, der var det centrale element i samfundenes historie. I det kapitalistiske samfund var borgerskabet den herskende klasse, det havde magten i staten, og denne magt blev brugt til at undertrykke arbejderklassen. Borgerskabet ville aldrig frivilligt og fredeligt afgive sin magt til arbejderklassen eller bare dele magten med den. For Karl Marx var det indlysende, at arbejderklassen måtte tage magten ved en revolution. Det ville føre til afskaffelse af privat ejendomsret til produktionsmidlerne. Når de var i fælleseje, var classeskellene overvundet, og man ville nå et klasseløst – socialistisk – samfund.

Ifølge Karl Marx var arbejderens kamp international. Slagordet var: "Proletarer i alle lande, foren jer". Den borgerlige stat forsøgte at dyrke de nationale følelser og kunstigt at fremhæve nationale modsætninger mellem forskellige folkeslag, men arbejderens egentlige fjender var den herskende klasse i deres eget land, og deres allierede var arbejderne i andre lande.

Den bevægelse, Karl Marx var med til at grundlægge i 1864, blev da også kaldt "Internationale". Det var en sammenslutning af en række socialistiske organisationer i Europa.

I Paris, der havde oplevet en arbejderopstand i juni 1848, forsøgte arbejderklassen rent faktisk at tage magten ved en revolution i 1871. Det skete i kølvandet på den fransk-tyske krig, hvor Frankrigs nederlag næsten havde bragt staten i opløsning. Denne såkaldte "Pariserkommune" blev brutalt slået ned, og så mange som 20.000 blev dræbt. Det var et hårdt slag mod Internationalen, og i løbet af 1870'erne gik den i opløsning som følge af indbyrdes stridigheder. Den blev dog gendannet i 1889 som Den Anden Internationale.

<https://verdenfoer1914idanskperspektiv.systime.dk/?id=453>